

האישי, המורה והמנהל

מותו שהניח אחריו נבדקו לפי תאריכי הוצרם.

ספרו הראשון שהופיע בדפוס, ה"ספר על רש"י, היה כבר פרי בשל דאוי גם לוקן שקנה חכמה. הספר הזה הפליא את קוראיו ומפליא גם כיום לא רק בתכנון ובשיטת מחקרן ההיסטורי אלא גם בסגנונו המגובש, בגמגום מתוקן המרובה. הרא"מ ליפשיץ כסופר חוקר ובעל סגנון מקורי וזוהי גושי או מסה בפני עצמה, ולא בריל הסממנים לרשמה. את סגנונו של ליפשיץ תכיר בציטטה קצרה מכ"תביו ובהקדשה על ספר, אבל רק מזהים כמוהו בתורת הסגנון יגדיר לו כראוי את המיוחד שבסגנון זה. סגנונו הוא אספקלריה של פרצופי הרחגני.

מורה הוראה בשאלות הלשון בירושלים

בשנת תר"ע עלה הרא"מ לירושלים. הוא ואשתו ובנו התינוק, שהיה כנראה הילד הראשון בגאליציה ש"החל לפטט עברית ובתו שגולדה לו באותה שנה. שמו הלך לפניו. הז' מינו אפרים כהן, מנהל מוסדות הדין הנינוך של חברת העזרה בארץ, שהיה פקח ובקי בבני אדם. הוא ידע ש"רכש להוראה בבת"מ למורים שלו כח חשוב, שבו יתפאר בפני אורחים השובים. כלפי בני אודיסה — היו זה חוקר וסופר עברי שאין כמוהו באנשי "השלח" שלהם, וכיפי אנשי ברלין, הרי לשון למודים גרמנית בפניו וידוע מה שכתוב בספרים רבים, שהוא, האדון הדיקטור, אף אם שמם לא שמע. זאת ועוד: האיש אינו בטלן כאותם המורים ה"העבראיכטיים" (יודעי לשון עבר) או כחגיגי האר"י ניברסיטאות השקועים במקצועם ורק בו ואינם יודעים דבר הוצה לו. האיש הוא סוחר מעורב עם הבריות. הרא"מ קנה לו את עולמו זה — את לב המנהל, השלים היחיד כבתי הספר — בשעה אחת. ברם חשוב מזה היה לב התלמידים. מספרם של אלה לא היה גדול. ביניהם היו אבי רכים, מאותו סוג שהיו מבאי ביתו בלבוב. הכנת שעוריו בתנ"ך ובתולדות ישראל, בדקדוק הלשון, בתולדות הספרות ותיקון חבורים נטלו את רוב זמנו שמתוך לעבודתו בכתה. הוא היה מורה למופת שרשם לו את אשר עליו להורות בכתה, ובכל זאת לא

היתה שעה ביום ובלילה עד חצות שתלמידיו לא יכלו להכנס אליו לשוחח אתו, והשיחות היו על פי רוב בעניני הלשון. עברית, כלשון הדין בור, וההרצאה היא לנו כיום דבר מובן ומוכן, לא כן היה לפניו ויובל שנים כמעט, בשעה שהרא"מ בא לירושלים. בין אלה שהחיו את הל"שון ושמחה בפי הנוער הלומד — מקום כבוד להרא"מ ליפשיץ. בימינו אלה מעטים בתוכנו טורחים לדקדק בלשונם שתהיה עברית נכונה. עברית של המקורות הראשונים, עברית לפי כללי הדקדוק. בימים ההם היו בשכור נת המשכילים ובתי הספר העבריים שבירושלים, בזכרון משה החדישה שאך הוקמה אז, שני מורי הוראה ב"שאלות הלשון, הר"ד ילין והרא"מ ליפשיץ ז"ל. ילין היה גם עסקן ציבורי ושתדלן, סגן ראש העיריה או חבר מועצת העיריה ובעל משרות. כבוד אחרות, לכן לא ננקל מצאוהו מבקש שיו בבית, לא כן הרא"מ ליפשיץ, אשר מטבע נכותו היה קשור לביתו. בשבתות ובחגים היה מזמין תלמידים וידידים לסעודה, והשיחה היתה תמיד באותו ענין: הלשון, דקדוקה וסגנונה. לפעמים "סטתה" השיחה לנושא מתולדות ישראל.

ועד הלשון צרפתי מאז בואו לירושלים לחבר וכעשרים שנה השתתף בעבודתו. אחד החברים בוועד, איש גדול בישראל, שפרש אחר כך מהוועד כמוהו מטעמים מטויימים, מתאר את רוחב הבנתו וטעמו הטוב, שהיו מבורסים לא רק על בקיאות במכמני הל"שון ועל ידיעת הדקדוק לכל פרטיו, אלא גם על השכלה כללית וקריאה במיטב הספרות העברית והגרמנית — מה שחסר היה לחברי הוועד האחרים. במלחמת העולם הראשונה פקדה עליו הרשות הטורקית, שרדפה אז את הציונים, לעזוב את הארץ. בורכו נת עכב שבועות מספר בקושטא, במקום עבודתי בימים ההם, ומשם הלך לגרמניה.

אבי החינוך החדית החדית בארץ

היהדות החדית של גרמניה היתה לו למופת של תורה עם דרך ארץ כבר בימי געוריו, כעת הלך להכירה מקרוב. באותה תקופה החלה אותה יהדות גרמנית לבקש השראה ממקור רות יהדות המורה והרא"מ ליפשיץ (סוף בעמוד 6 טור 6).

בהצטרפי בזה למוזיקרי נשמתו של הרא"מ ליפשיץ בהצופה" עליו להתר גבר על היסוסים ופקפקים. נאומים מאמרים לכבודם של בעלי יובלנות וכן אזכרות מנופחות, המלאים דפי עתונים שתפקידם לספק לקוראים חר"שות היום והסברה למאורעות השעה — למורת רוחי המה, גם דעתו של הנפטר הגדול, שעליו עלי לדבר, לא היתה גוהה מ"ספרות" זו.

מורה מובטן וגולית

הרא"מ ברבי יו"ט ליפשיץ היה מורה מבטן ומלידה. לו האמנות שהשם גורם הייתי אומר, שהש"ב על "דודנו" המשותף רבי אליעזר מאיר שנפטר, אחיו של הסבא של אמי ישל אמי ב"ע, גרם לו שיהיה מורה ב"ש" ראל. אותו "רוד" רבי אליעזר מאיר היה תלמיד חכם והסיד בעל הדרגה רחוק מהיות העולם הזה. ההתלבטות ממלמדות. הרא"מ ליפשיץ היה מספר על האיש ששמו נקרא עליו שהי לעת זקנתו בבית "סבנו" הגדול רבי נתן נטע, וכבוד גדול נהגו לו סבא והסבתה ויוצאי חלציהם. עם כל הכבוד הרב ל"רוד" היה הרא"מ סולן ממלמ" דות בטלנית והפך להופיע כסוחר מורה סה בהיות העולם הזה בשלשלת המור סין הישירה שלו לא היו רבנים וכלי קודש, כי אם סוחרים והוא בעצמו דא שית עבודת הפרנסה שלו היתה ב" מסחר, ורק אחרי שנכשל בפרקטיקה פנה להוראה לכלכלתו ביתו, ואולם כבר עשר או תריסר שנים לפני בואו להורות בבית המדרש למורים של "חברת העזרה" הגרמנית בירושלים היה מורה ומדריך לחוג מטכילים צעירים נאמנים בבית חורב שהתי רכו מסביב לו בבית הוריו ואח"כ בביתו הוא בלבוב. בעודו נער נגזרה עליו גזרה מן השמים להיות כבד תנועה יושב אוהל. אחת מאלו נשי ברה ומידי הרופאים בעיירה בלבוב ה" קארפאטים שבה ישבו אז אוליו גם מידי רופאי העיר הקרובה לא סטרי יצא צולע ברגלו. לאחר ששכב שנה במטה, עם מחלתו נפסקו לימיתיו בחדר, ואחרי שקם והתהלך עם מקל בידו לא חזר עוד לחדר, כי אם למך בבית הוריו שעברו ללבוב מפ" מלמ" רים ומורים למודי קודש ולמודי ח"ו ויותר ממה שלמד מפ" אחרים לפני בעצמו בשקידה ובעיון. כל ימיו התי קורא הרבה וקרא מהר, וקלם ועלם את אשר קרא. חוג התעניינותו היה רחב מאוד והקיף מקצועות הנמאנים סיים רבים: כל שנות היסטוריה, פיל רדשי המקרא, תולדות ישראל, היסטוריה כללית פילוסופיה, ובכללה תיאוסופיה חודית, פסיכואנליזה וגם ספרות יפה בגרמנית, ובעברית. לא הגיע עדיין לגיל של עשרים נר כבר היה ידען גדול. מלא וגדוש אחד הספרים החביבים עליו ביותר בימי געוריו היה דקדוק הלשון. ה" מקרא של גזניוס. ספר קלאסי שהר פיע בעשרות מהדורות במשך 150 שנה עד היום. לאחרים זהו ספר עיון, הוא בלעו סעיף אחרי סעיף, ואף לי הציע ליהנות ממאכל חאה רוחני זה. בארץ ישראל נטש כנראה ספר מדעי יבש זה בכל אופן לא הציעו עוד כעונג נפש. הוא יצר לו לשמש בבית הספר רשימות בדקדוק מושכות לב יותר.

רבי לפופרים צעירים

חובבי עיון וקריאה מכתפיקים על פי רוב בחברת ספריהם ומתייחדים עמהם. הרא"מ ליפשיץ לא גימנה עם סוג זה, הוא אהב חברה ושיתת רעים על ה" נושאים שהעסיקו את מחו. הוא היה מה שקוראים בסאלונים צרפתיים. causeur בעברית בערך — איש שיחה נאה. אמה, מחלה לבית שנפלד, אשה חכמה ונבונה ובעלת נימוסים אציליים (בית שנפלד סיגל לעצמו גינוני אצילות מה"פריצים" אש"ל את אחוזותיהם חכרו). השתדלה להקל ל" מאירציה שלה את סבל הנכות" ה"ב דידות ולמשוך לביתו חברים משכ" לים דתיים כמוהו. בית ליפשיץ ברחוב קארל לודוויג, אחד הרחובות הראי שיים במרכזה של לבוב, היה לבית ועד לפרוץ חכמים וסופרים חברים או חברים תלמידים למאירציה. לשון הדיבור היתה כמוהו אידיש של משכ" כיים מתובלת בגרמנית, אבל כבר בסוף המאה הי"ט או בשנתיים הראי שונות למאה הכי החלו בחוג זה שמאירציה היה לה כעין "רבי" בעיר אנפין, לדבר עברית ובהברה הספרית דית — עברית ב"פתחים" כמו שהיו מתלוצצים. תחית הלשון העברית, כלשון דיבור של חוג מצומצם בלבוב, קשורה באישיותו של הרא"מ ליפשיץ (חיים) אתנו כיום שנייטשלושה זק" ניסישישים היודעים את הפרטים — מהראוי שיעלו את זכרונותיהם על הגליון. אותי הרדיך להברה הספרית דית בניהונות ראשונים. לדבר עברית הרא"מ ביהונות בקיז תרס"ג (או תרס"ד?) בנהו הרחצה איבונין שלרג" לי הקארפאטים.

לחוגו של הרא"מ נמשכו לא רק בחורים ואברכים מלבוב אלא גם מבני הערים והעיירות שבגאליציה המזרית, ובכללם יושע רדלי (פלדמאן מזבורז, המכונה רש"י בנימן) שמואל יוסף באצ'קס מבוצ'אץ — מזה עש" רות בשנים הסופר המהולל — ש" עגנון, והנוך דיסטנפלד מלופאטין. כעת הבלשן הנודע ילין.

ביפורי פרי עיון

מלמד ומקריאה ומשיחה בדברי תורה ומדע עבר והרא"מ לכתובה. יתר כן שכמה שנים הטמין את פלג עטו במגרת שלחג. מסופקני אם תלך רש"י